University of Qom

Ethnobiology and Biodiversity Conservation

Volume 1, Issue 4, pp. 22-36, 2024

Homepage: http://ethnobiocons.qom.ac.ir/

Identification of medicinal plants and their ethnobotanical investigation in Mehriz of Yazd province

Amir Abbas Minaeifar[1]✉ | Masoome Hasanbarani[2] | Fatemeh Daneshmand[3]

1. Corresponding Author, Department of Biology, Payame noor University. Tehran. Iran. E-mail: aaminaeifar@pnu.ac.ir
2. Department of biology, Faculty of Basic Science, Ale Taha Institute of Higher Education Department of Biology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: barani.plantbiology@aletaha.ac.ir
3. Department of Biology, Payame noor University. Tehran. Iran. E-mail: f.daneshmandr@pnu.ac.ir

Article Info

Article type

Research Article

Article history

Received: 28 October 2024
Revised: 04 December 2024
Accepted: 07 December 2024
Published: 21 December 2024

Keywords

Ethnobotany

Medicinal Plants

Mehriz

ABSTRACT

Objective: The use of medicinal plants is a part of the culture of the indigenous people of each region, which has been formed over the centuries and indigenous knowledge related to these herbal medicines is a good model in discovering new medicines. Due to the change in lifestyle caused and the generation gap, the indigenous knowledge is fast being forgotten, the present research was conducted with the aim of investigating medicinal species and local knowledge related to their use in Mehriz region of Yazd province.

Methods: After determining the different habitat areas of the city, the collection of medicinal plants and the information of local people about the healing properties of plants was done.

Results: Based on the results of this research, 92 species of medicinal plants were identified, and the most species belong to Asteraceae, Brassicaceae, and Lamiaceae. Most of these plants are used in the treatment of digestive, respiratory, and urinary tract problems.

Conclusion: It is hoped that this type of research will lead to the preservation of indigenous knowledge and planning in the sustainable exploitation of valuable plant resources in nature.

Cite this article: Minaeifar, A.A., Hasanbarani, M., & Daneshmand, F. (2024). Identification of medicinal plants and their ethnobotanical investigation in Mehriz of Yazd province. *Ethnobiology and Biodiversity Conservation*, *1*(4), 22-36. https//doi.org/10.22091/ethc.2024.10934.1029

©The Author(s).
DOI: https//doi.org/10.22091/ethc.2024.10934.1029

Publisher: University of Qom

زیست قوم‌شناسی و حفاظت تنوع زیستی
دوره ۱، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۳، صفحه ۳۶-۲۲
Homepage: http://ethnobiocons.qom.ac.ir/
دانشگاه قم

شناسایی گیاهان دارویی و بررسی اتنوبوتانی آنها در شهرستان مهریز استان یزد

امیرعباس مینایی فر[۱]✉ | معصومه حسن بارانی[۲] | فاطمه دانشمند[۳]

۱. نویسنده مسئول، گروه زیست شناسی دانشگاه پیام نور. تهران. ایران. رایانامه: aaminaeifar@pnu.ac.ir
۲. گروه زیست شناسی، دانشکده علوم پایه، موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی- گروه زیست شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: barani.plantbiology@aletaha.ac.ir
۳. گروه زیست شناسی دانشگاه پیام نور. تهران. ایران. رایانامه: f.daneshmandr@pnu.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله
پژوهشی

تاریخچه
دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۰۷
بازنگری: ۱۴۰۳/۰۹/۱۴
پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۱۷
انتشار: ۱۴۰۳/۱۰/۰۱

کلیدواژه‌ها
دانش بومی
گیاهان دارویی
مهریز

چکیده

هدف: استفاده از گیاهان دارویی، بخشی از فرهنگ مردمان بومی هر منطقه است که طی قرن‌ها شکل گرفته است و دانش بومی مربوط به این داروهای گیاهی الگوی مناسبی در کشف داروهای جدید است. متأسفانه به دلیل تغییر سبک زندگی ناشی از پیشرفت در تکنولوژی و به دنبال آن ایجاد شکاف بین نسلی، دانش‌های بومی به سرعت در حال فراموش شدن هستند، ازاین‌رو تحقیق حاضر با هدف بررسی گونه‌های دارویی و دانش بومی مربوط استفاده از آنها در منطقه مهریز استان یزد صورت پذیرفت.

مواد و روش‌ها: پس از تعیین مناطق مختلف رویشگاهی شهرستان، جمع‌آوری گیاهان دارویی و اطلاعات افراد بومی در مورد خواص درمانی گیاهان انجام شد، علاوه بر شناسایی علمی گونه‌های جمع‌آوری شده سایر اطلاعات گردآوری شده نیز مجدداً مرتب و بازنویسی شدند.

نتایج: بر اساس نتایج حاصل از ایـن پژوهش ۹۲ گونه گیاه دارویی خودرو در این منطقه شناسایی شد که بیشترین گونه‌ها متعلق به تیره کاسنی، نعناعیـان و شب‌بو هستند، این گیاهان اغلب در درمان مشکلات گوارشی، تنفسی و دستگاه ادراری مورد استفاده می‌باشند.

نتیجه‌گیری: امید است این نوع پژوهش‌ها، منجر به حفظ دانش بومی و برنامه‌ریزی در بهره‌برداری پایدار از منابع گیاهی با ارزش در طبیعت شود.

استناد: مینایی فر، امیرعباس؛ حسن بارانی، معصومه؛ و دانشمند، فاطمه (۱۴۰۳). شناسایی گیاهان دارویی و بررسی اتنوبوتانی آنها در شهرستان مهریز استان یزد. *زیست قوم شناسی و حفاظت تنوع زیستی*، ۱(۴)، ۳۶-۲۲. https//doi.org/10.22091/ethc.2024.10934.1029

ناشر: دانشگاه قم

© نویسندگان.
CC BY NC

مقدمه

گیاهان دارویی در طول تاریخ بشر همیشه با انسان همراه بوده‌اند و آثار درمانی و موارد استفاده آن بر هیچ‌کس پوشیده نیست. طبیعت سرشار از گونه‌های گیاهی است که بسیاری از آنها از لحاظ ارزش دارویی هنوز شناخته نشده‌اند و کشف خواص درمانی با دانش نوین امروزی به سال‌ها زمان نیاز دارد؛ چراکه در بسیاری از نقاط جهان گیاهان دارویی وجود دارند که به‌صورت محلی برای درمان برخی بیماری‌ها از آنها استفاده می‌شود؛ ولی این خواص درمانی برای علوم جدید هنوز ناشناخته هستند (Martin, 1995). امروزه اهمیت مطالعه در مورد دانش بومی و محلی مناطق مختلف جهان و ثبت این دسته از اطلاعات بیش از پیش مشخص شده است، علاوه بر این انسان همواره در جستجوی منابع مختلف جهت رفع نیازهای خود است و از جمله مهم‌ترین منابع حیاتی، داروهای گیاهی هستند، ازاین‌رو افزایش جمعیت انسان همواره تهدیدی برای منابع طبیعی بوده و هست. امروزه مهم‌ترین چالش‌های زیستی حفاظت از تنوع زیستی است (Hawkes et al., 2012). برای حفظ تنوع گونه‌ها و منابع طبیعی و همچنین بهره‌برداری صحیح و پایدار از منابع موجود ابتدا باید درکی از موجودیت و پراکنش منابع طبیعی وجود داشته باشد، از جمله این منابع طبیعی گیاهان دارویی هر منطقه است. افزایش استفاده از گیاهان دارویی در سال‌های اخیر به اهمیت آن افزوده است؛ به همین دلیل شناخت گیاهان دارویی هر منطقه به معنی شناخت بهتر منابع طبیعی ارزشمند و تجدیدشونده آن منطقه است و زمینه توسعه و بهره‌برداری پایدار از این منابع ارزشمند طبیعی را فراهم می‌نماید (Emadi and Amiri, 2002).

دانشی که حاصل از انباشت تجارب تاریخی در جوامع بومی و محلی هر منطقه است، اصطلاحاً دانش بومی نام دارد. در طی قرون گذشته با استفاده از آن، اقوام گوناگون نیازهای خوراکی، پوشاکی، داوریی و ... خود را از محیطشان تأمین نموده‌اند (Emadi and Abbasi, 1998)، این دانش بخشی از سرمایه ملی هر کشور است و حاصل قرن‌ها آزمون و خطا است. متأسفانه این نوع دانش در اکثر جوامع ماهیتی شفاهی دارد و به دلیل پیشرفت تکنولوژی و فاصله شدید بین نسل‌ها به سرعت در معرض نابودی قرار گرفته است (Minaeifar et al., 2021; Sadeghloo and Azizi, 2015)، از زمینه‌های کاربردی دانش اتنوبوتانی استفاده در حفاظت و توسعه پایدار جوامع محلی است و حیطه‌کاری آن عمدتاً به دانش سنتی و درک فرهنگی تکیه دارد و می‌توان برای حل مشکلات مردم محلی استفاده شود. اتنوبوتانی با استفاده از دانش محلی و بومی در تصمیمات مدیریتی نقش ایفا می‌کند؛ چراکه کاربرد گیاهان در زندگی جوامع بومی باعث شده تا اطلاعات قابل توجهی در مورد گونه‌های مختلف گیاهی نظیر پراکنش، زیستگاه، زمان و شیوه برداشت، خواص و کاربرد، نحوه فراوری و ... گیاه داشته باشند (Tene et al., 2007). اهمیت دانش بومی در ایران نیز طی سال‌های اخیر بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته و مطالعات مختلفی تاکنون در این حوزه منتشر شده است؛ که به عنوان مثال به موارد زیر می‌توان اشاره نمود: ارزیابی گیاهان دارویی منطقه‌ای از شهرستان نکا در استان مازندران از لحاظ اتنوبوتانی (Gholipour et al., 2014)، بررسی دانش بومی گیاهان دارویی مورد استفاده در شهرستان فسا استان فارس (Ramazanian and Minaeifar, 2016)، مطالعهٔ دانش بومی و مصارف سنتی گیاهان شهرستان سرایان در استان خراسان جنوبی (Yari et al., 2021). علاوه بر این نوع مطالعات، مطالعات دیگری در حوزه مدیریتی و حفاظت در دانش بومی نیز انجام گرفته است؛ مانند شناسایی مؤلفه‌های دانش بومی و ارائه الگوی مدیریت دانش طب بومی در منطقه مکران (Dehvari et al., 2019) و یا بررسی پرمصرف‌ترین گیاهان دارویی خریداری شده از عطاری‌های شهر سمنان به منظور شناسایی گیاهان نیازمند حفاظت (Amirahmadi and Ghamari, 2023). هرچند در سال‌های گذشته مطالعات متعددی روی پوشش گیاهی استان یزد صورت گرفته است (Mozaffarian et al., 2000; Zareei et al., 2008; Gouchani, 2004; Baghestani et al., 2009)، اما در مورد منطقه مهریز علی‌رغم برخورداری از تنوع پوشش گیاهی طبیعی مطالعات بسیار کمی انجام شده (Zarezadeh et al., 2007)، علاوه بر این در خصوص اتنوبوتانی این استان پژوهش قابل توجهی صورت نگرفته است (Minaeifar et al., 2021).

در این مقاله سعی شده تا حد امکان دانش بومی گیاهان دارویی خودرو در شهرستان مهریز استان یزد مورد ارزیابی و مطالعه قرار گیرد. شهرستان مهریز با وسعت ۱۴۶۸۴کیلومتر مربع در جنوب استان یزد و در ۳۰ کیلومتری شهر یزد قرار دارد، این شهرستان از سمت شمال به بخش مرکزی شهرستان یزد، از سمت شرق به بخش مرکزی شهرستان بافق و بخش مرکزی شهرستان شهربابک از استان کرمان، از سمت جنوب به شهرستان خاتم استان یزد و سیرجان استان کرمان و از سمت غرب به بخش نیر و شهرستان‌های ابرکوه و تفت محدود می‌باشد. آب و هوای شهرستان معتدل و بیابانی است، ادامه ارتفاعات شیرکوه در بخش غربی این شهرستان

موجب تشکیل سفره‌های غنی آب زیرزمینی و تعدیل هوای آن نسبت به اکثر نقاط استان یزد شده است. این شهرستان دارای یک بخش‌مرکزی و پنج دهستان به اسامی: ارنان، بهادران، تنگ چنار، میانکوه و خورمیز و ۴۶۸ آبادی است. متوسط بارنـدگی سالانه در این شهرستـان ۶۲ میلی‌متـر و میانگیـن ارتفاع آن از سطـح دریا ۱۴۸۰ متـر می‌باشد (Zarezadeh et al., 2007).

مواد و روش‌ها

این تحقیق در دو بخش پرسشگری محلی و جمع‌آوری گیاهان انجام گرفته است. در ابتدا پس از شناسایی روستاها و راه‌های ارتباطی و تهیه نقشه منطقه بر اساس نقشه‌ها و اطلاعات موجود، مناطق مختلف رویشگاهی شهرستان تعیین شد (Mozaffarian et al., 2000; Zarezadeh et al., 2007) و در فصل‌های رویشی (از ابتدای اسفند ماه تا اوایل خردادماه، وابسته به ارتفاع و اقلیم مناطق مختلف) عملیات جمع‌آوری گیاهان دارویی شروع می‌شد و تا پایان فـصل رویـش ادامه پیدا می‌کرد. در هر دوره جمع‌آوری، اطلاعات مربوط به تاریخ و مکان جمع‌آوری و سایر اطلاعات گیاهان ثبت شد. همزمان با جمع‌آوری گیاهان از رویشگاه‌های طبیعی، افراد مطلع هر منطقه نیز شناسایی شده و از طریق تکمیل پرسشنامه اطلاعات کاربردی گیاهان شامل؛ نام محلی، نوع کاربرد گیاه، اندام مورد استفاده و نحوه استفاده افراد بومی از آن گیاه ثبت شد. همچنین برای جلوگیری از حذف اطلاعات احتمالی محلی به دلیل عدم همکاری کافی در تکمیل پرسشنامه خصوصاً توسط افراد مسن و با سطح سواد پایین، مصاحبه گروهی نیز انجام گرفت. سپس از گیاهان دارویی جمع‌آوری شده با استفاده از روش‌های استاندارد علمی نمونه‌های هرباریومی تهیه شد (Jones and Luch Singer, 2004). نمونه‌های آماده شده در هرباریوم دانشگاه پیام نور یزد با استفاده از کلیدهای شناسایی و منابع معتبر گیاه‌شناسی شناسایی و تعیین نام شدند (Davis, 1985; Assadi et al., 2013; Ghahraman, 1978; Komarov and Shishkin, 1974). اسامی فارسی گیاهان نیز استخراج و تعیین شد (Mozaffarian, 1998).

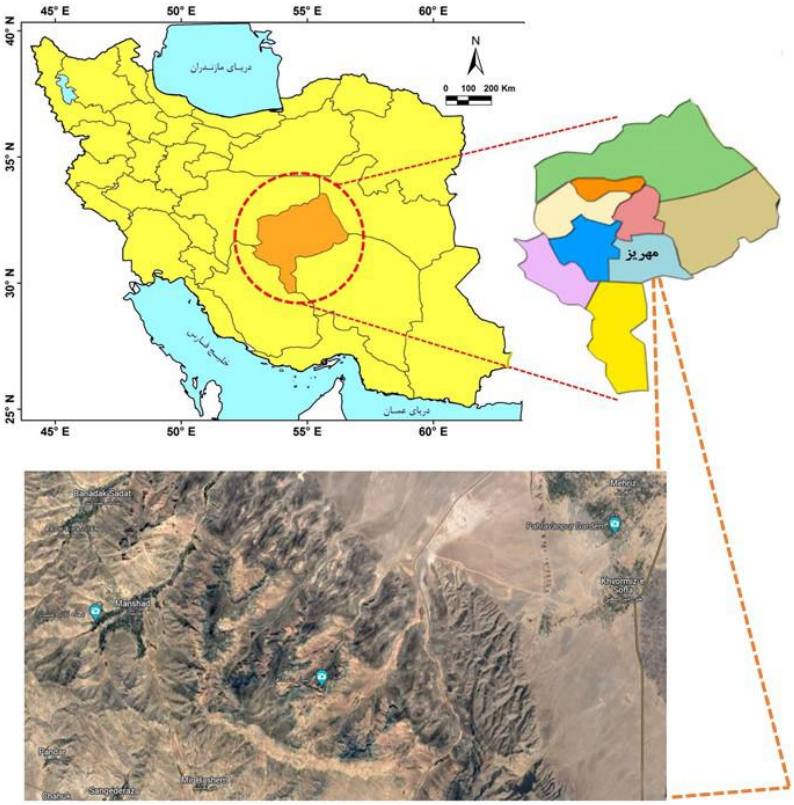

شکل ۱. نقشه منطقه مورد مطالعه

شکل ۲. تیپ رویشگاهی منطقه

نتایج

بر اساس نتایج حاصل از ایـن پژوهش ۹۴ گونه گیاه دارویی متعلق به ۳۲ تیره که استفاده بومی داشته و خودرو بودند، جمـع‌آوری و شناسایی شدند. از گونه‌های شناسایی شده تیره کاسنی با ۱۹ گونه (۲۰/۲۱ درصد)، تیره شب‌بو با ۸ گونه (۸/۵۱ درصد)، تیره نعناع با ۷ گونه (۷/۴۴ درصد) و تیره نخود با ۵ گونه (۵/۳۹ درصد) بیـشترین گونه‌های گیاهی را در میـان گیاهـان دارویـی جمـع‌آوری شده به خود اختصاص داده‌اند (تصویر ۱). بر اساس نتایج حاصل از اطلاعات گردآوری شده این گونه‌ها به‌طور عمده در درمان ناراحتی‌های گوارشی، مشکلات تنفسی ناشی از عفونت‌های ویروسی و باکتریایی و مشکلات دستگاه ادراری مورد استفاده قرار می‌گیرند (جدول ۱). رایج‌ترین شکل مصرف به‌صورت دمنوش بود و بیشترین اندام مورد استفاده برگ‌ها و کمترین بخش‌های مورد استفاده پیازها و صمغ بودند (تصویر ۲).

جدول ۱. فهرست گیاهان دارویی خودروی شناسایی شده در مهریز

خانواده	نام علمی	نام فارسی- نام محلی	رویشگاه	اندام‌ها و موارد مصرف
Adiantaceae	*Adiantum capillus-veneris* L.	پرسیاوشان- پرسیوشوم	31^{0}49'99"N 54^{0}30'73"E	همه اندام‌های گیاه: ضدسرفه، خلط آور، ضد سرماخورگی، ضد التهاب مجاری ادراری، ضد سنگ مثانه وکلیه
Aspleniaceae	*Asplenium ruta- muraria* L.	سپرزدارو- سپرزه	31^{0}50'09"N 54^{0}30'80"E	همه اندام‌های گیاه: خلط آور
Apiaceae	*Echinophora platyloba* D.C.	خوشاریزه- خوشاریزه	31^{0}5244"N 54^{0}30'80"E	ساقه و برگ: خوشبو کننده و طعم دهنده، ضد ترش کردن معده
	Eryngium Bungei Boiss.	زول- زول	31^{0}5244"N 54^{0}30'80"E	اندام‌های هوایی: درمان قند خون
	Heracleum persicum Desf. ex Fischer.	گلپر- گلپر	31^{0}49'98"N 54^{0}30'72"E	بذر: تقویت کننده معده و ضد نفخ
Asteraceae	*Achilea wilhelmsii* K.Koch.	بومادران- بومادرون	31^{0}53'91"N 54^{0}23'12"E	بخش‌های هوایی: خلط آور، باد شکن، تقویت گوارش، قاعده آور و ترمیم زخم
	Artemisia persica Boiss.	درمنه ایرانی- دِرَنه	31^{0}53'17"N 54^{0}32'52"E	برگ‌ها و سرشاخه‌ها: تب بر و ضدانگل
	Artemisia scoparia Waldst & Kit.	درمنه شرقی- دِرَنه کوهی	31^{0}55'68"N 54^{0}24'93"E	اندام‌های هوایی: ضد انگل
	Artemisia sieberi Besser.	درمنه – دِرَنه دشتی	31^{0}55'68"N 54^{0}24'93"E	سرشاخه‌های گلدار: کرم کش
	Carthamus oxyacantha M.Bieb.	گلرنگ وحشی-خارخرون	31^{0}53'54"N 54^{0}44'83"E	بذر: روغن در درمان زخم‌ها و خارش
	Centaurea depressa M.Bieb.	گل گندم- گل گندم	31^{0}53'56"N 54^{0}43'80"E	گل‌ها: مقوی اعصاب و بذرها: ملین
	Cichorium intybus L.	کاسنی – کاسنی	31^{0}57'55"N 54^{0}44'71"E	ریشه و برگ: ضدالتهاب، ضد نفخ، ملین و مدر، درمان زردی
	Echinops aucheri Boiss.	شکرتیغال انبوه- شکر تغال	31^{0}52'09"N 54^{0}20'97"E	لانه ساخته شده توسط گونه‌ای سوسک از شیرابه این گیاه از روی ساقه ها را جدا کرده برای درمان علایم سرماخوردگی مصرف می‌کنند
	Echinop ilicifolius Bung.	شکرتیغال خاسی- شکر تغال	31^{0}56'91"N 54^{0}44'69"E	
	Echinops jesdiantus	شکر تیغال یزدی- شکر تغال	31^{0}63'65"N 54^{0}23'86"E	

	Boiss. & Buhse.			
	Hertia intermedia (Boiss.) O. Kuntze	کرقیچ- کرقیچ	31^{0}56'60"N 54^{0}27'93"E	برگ‌ها: درمان کورک، تاول و جوش
	Lactuca serriola L.	کاهوی خاردار- کاهو وحشی	31^{0}53'60"N 54^{0}43'47"E	برگ‌ها: ملین، خواب آور، ضد سرفه، تب بر، مسکن
	Pulicaria dysenterica (L.) Gaertn.	کک کش- کک کش	31^{0}51'61"N 54^{0}31'41"E	ریشه: درمان اسهال
	Sonchus maritimus L.	شیر تیغک- خارشیره	31^{0}53'10"N 54^{0}22'11"E	اندام‌های هوایی و ریشه: ضد سرفه
	Sonchus oleraceus L.	شیرتیغک- خارشیره	31^{0}53'23"N 54^{0}22'48"E	همه اندام‌های گیاه: تب بر، مسکن، ملین، ضد یرقان
	Tanacetum parthenium (L.) Schultz –Bip.	مخلصه- بابونه	31^{0}51'74"N 54^{0}31'29"E	اندام‌های هوایی: تب بر، مسکن، قاعده آور، آسان کننده زایمان
	Tanacetum persicum (Boiss.) Mozaff.	مخلصه- مخلصه		
	Taraxacum microcephaloides Van.Soest.	قاصدک- خبرکشُک	31^{0}62'28"N 54^{0}21'30"E	بخش‌های هوایی: اشتهاآور، ضد سنگ مثانه، ضد رماتیسم
	Xanthium strumarium L.	زردینه- چسبونُک	31^{0}57'54"N 54^{0}44'62"E	میوه، برگ، ساقه و ریشه: مسکن، درمان زخم، دمل و عفونت ادراری
Berberidacea	*Berberis integerrima* Bunge.	زرشک زرافشان- زرشک کوهی	31^{0}50'06"N 54^{0}31'57"E	میوه: تقویت کبد و کلیه، مصفای خون و پوست ریشه و ساقه: درمان سو هاضمه، یبوست
Boraginaceae	*Anchusa italica* Retz.	گاوزبان- گوزبون	31^{0}53'18"N 54^{0}20'79"E	همه اندام‌های گیاه: معرق، مدر، ضدسرفه، خلط آور
	Asperugo procumbens L.	چسبک- چسبونوک	31^{0}53'91"N 54^{0}22'97"E	ساقه و میوه: آرام بخش و خواب آور
Brassicaceae	*Allyssum minus* var. *micrantha* (C.A.Mey.) Dudley.	قدومه - قدومه	31^{0}56'32"N 54^{0}19'11"E	بذر: ضد سرفه، خلط آور، بازکننده حنجره
	Cardaria Draba (L.) Desv.	ازمک- موچه	31^{0}52'48"N 54^{0}21'92"E	برگ‌ها: مدر و ملین
	Descurainia Sophia (L.) Webb ex Prantle.	خاکشیر- خاکشی	31^{0}60'63"N 54^{0}24'52"E	بذر: متعادل کننده مزاج، ضد عطش، مدر، تب بر و ضد التهاب
	Eruca sativa Miller.	منداب- مندو	31^{0}53'98"N 54^{0}44'01"E	برگ: مقوی دستگاه گوارش و قوای جنسی
	Lepidium latifolium L.	موچه- موچه	31^{0}53'14"N 54^{0}23'25"E	برگ و ساقه: تصفیه کننده خون
	Raphanus Raphanistrum L.	ترب وحشی – ترب وحشی	31^{0}62'28"N 54^{0}21'30"E	ریشه: قی آور، بمقدار کم اشتهاآور
	Sisymbrium irio L.	خاکشیر- خاکشی	31^{0}49'56"N 54^{0}23'60"E	بذر: خلط آور و تب بر
	Sisymbrium Loeselii L.	خاکشیر- خاکشی	31^{0}54'50"N 54^{4}21'59"E	برگ: مدر، تب بر و ضد التهاب
Capparaceae	*Capparis spinosa* L.	کبر- کور	31^{0}56'36"N 54^{0}27'94"E	ریشه و میوه: مدر، تقویت کننده کبد و طحال
Caryophyllaceae	*Acanthophyllum glandulosum* Bunge.	چوبک- چووک	31^{0}56'18"N 54^{0}22'20"E	ریشه: شوینده و ضد عفونی کننده
	Acanthophyllum squarrosum Boiss.	چوبک زبر- چووک		
Chenopodiaceae	*Chenopodium album* L.	سلمک- سلمه	31^{0}54'81"N 54^{0}43'60"E	برگ، دانه و گل: ملین، ضد کرم، ضد بواسیر
	Salsola kali L.	شور خاردار- شورخار	31^{0}55'51"N 54^{0}51'96"E	اندام‌های هوایی: شوینده و مورد استفاده در صابون سازی سنتی
	Seidlitzia rosmarinus (Ehrh). Bge.	اشنان- اشنون	31^{0}58'66"N 54^{0}45'38"E	اندام‌های هوایی: مدر، شوینده و مورد مصرف در صابون‌سازی سنتی
Convolvulaceae	*Convolvulus arvensis* L.	پیچک- پیچوک	31^{0}58'11"N 54^{0}43'77"E	ریشه: مسهل و مدر

Cucurbitaceae	*Bryonia aspera* steven. ex Ledeb.	فاشرا- کدووک	31^{0}51'08"N 54^{0}31'12"E	ریشه: ملین، صفرابر، خلط و قی آور، درمان نقرس و سیاه سرفه
	Citrullus colocynthis (L.) Schrad.	حنظل- هنداونه ابوجهل	31^{0}63'77"N 54^{0}34'60"E	میوه و ریشه: مسهل، ضد نقرس، ضد ادم، یرقان، رماتیسم، ضد دیابت
Cuscutaceae	*Cuscuta europaea* L.	سس- سس	31^{0}58'34"N 54^{0}22'04"E	تمامی اندام‌های گیاه: مسهل
Cyperaceae	*Cyperus rotundus* L.	آبیار سلام- اویارسلام	31^{0}59'02"N 54^{0}26'33"E	غده‌های زیر زمینی: استفراغ، اسهال و قاعده آور، ضد کرم
Ephedraceae	*Ephedra intermedia* Schr.	ارمک- ارمک	31^{0}06'81"N 54^{0}20'36"E	اندام‌های هوایی گیاه: تنگی نفس، تب بر و ضد سرفه
	Ephedra procera Fish & Mey	ارمک ریش بزی- ریش بز	31^{0}52'28"N 54^{0}31'07"E	
	Ephedra strobilacea Bge.	ارمک بیابانی – ارمک صحرا	31^{0}36'58"N 54^{0}27'98"E	
Euphorbiaceae	*Euphorbia helioscopia* L.	فرفیون- فرفیون	31^{0}59'10"N 54^{0}23'81"E	بذر، بخش‌های هوایی و شیرابه: مسهل، ضد کرم، درمان زگیل
	Ricinus communis L.	کرچک- بیدانجیل	31^{0}57'21"N 54^{0}44'79"E	دانه: مسهل و ضد عفونی کننده
Fabaceae	*Alhagi persarum* Boiss & Buhse.	خارشتر- ترنجبین	31^{0}51'03"N 54^{0}44'16"E	بخش‌های هوایی و صمغ: ملین، مدر، ضد زردی نوزاد، ضد سنگ کلیه
	Glycyrrhiza glabra L.	شیرین بیان- متک	31^{0}57'24"N 54^{0}44'43"E	ریشه: ضد زخم و رفلاکس معده، مدر و خلط آور
	Melilotus indicus (L.) All.	یونجه زرد – یونجه زرد	31^{0}58'12"N 54^{0}43'82"E	برگ‌ها و دانه: ضد اسهال
	Melilotus officinalis (L.) Pall.	اکلیل الملک- اکلیل الملک	31^{0}53'21"N 54^{0}23'62"E	سرشاخه‌های گلدار: ضد نفخ، ضدآسم، بواسیر و دردهای یائسگی
	Trifolium pratense L.	شبدر سرخ- شبدر سرخ	31^{0}52'29"N 54^{0}21'17"E	گلها: مدر، خلط‌آور، آرام‌بخش، ضد برونشیت، درمان زخم و سوختگی
Fumariaceae	*Fumaria parviflora* Lam.	شاتره گل ریز- شاتره	31^{0}55'31"N 54^{0}24'86"E	اندام‌های هوایی و ریشه: اشتها آور، ضد کرم، صفرا بر، مقوی معده و کبد، تب بر
	Fumaria vaillantii Loisel.	شاتره ایرانی- شاتره	31^{0}53'24"N 54^{0}22'43"E	
Lamiaceae	*Marrubium vulgare* L.	فراسیون- فراسیون	31^{0}58'69"N 54^{0}26'46"E	بخش‌های هوایی: اشتهاآور، تقویت کننده کبد و معده، خلط آور، تب بر، قاعده آور، بادشکن، ضد برونشیت، ضد سرفه و روماتیسم
	Mentha longifolia (L.) Hudson.	پودنه- پودونه	31^{0}55'11"N 54^{0}20'46"E	بخش‌های هوایی: بادشکن، صفراآور، ضد سنگ‌های کلیه و مثانه، مقوی معده و ضد عفونی کننده
	Salvia sclarea L.	مریم گلی- مریم گلی	31^{0}52'41"N 54^{0}23'56"E	برگ و سرشاخه‌های گلدار: قاعده آور، ضدعفونی کننده، آرام‌بخش، مقوی معده
	Satureja bachtiarica Bunge.	مرزه بختیاری- مرزه کوهی	31^{0}49'55"N 54^{0}23'16"E	سرشاخه: ضد اسهال، بادشکن، ضد عفونی کننده
	Teucrium chamaedrys L.	مریم نخودی طناز- نعناع کوهی	31^{0}58'65"N 54^{0}22'36"E	سرشاخه‌های گلدار: مقوی معده، ضدروماتیسم، نقرس، درمان زخم‌ها
	Teucrium polium L.	مریم نخودی- کلپوره	31^{0}50'49"N 54^{0}30'51"E	برگ‌ها و سرشاخه‌های گلدار: ضد دیابت، کاهنده فشار خون، تب بر
	Ziziphora tenuior L.	کاکوتی- کاکوتی	31^{0}52'04"N 54^{0}34'40"E	بخش‌های هوایی: ضد تب، بادشکن، خلط آور، مقوی قلب و معده

Liliaceae	*Allium schoenoprasum* L.	پیاز کوهی- پیاز کوهی	31⁰52'25"N 54⁰32'25"E	پیاز: ضد کرم شیره تازه برگ: ضد عفونی کننده
	Colchicum Persicum Baker.	گل حسرت- سورنجون	31⁰52'65"N 54⁰30'28"E	پیاز: ضد نقرس
Loranthaceae	*Viscum album* L.	داروش- کشمش کولی	31⁰53'52"N 54⁰22'66"E	میوه: باز کننده دمل
Malvaceae	*Alcea fasciculiflora* Zohary.	ختمی- ختمی	31⁰56'57"N 54⁰43'21"E	گلها: ضد سرفه و خلط آور، ضد حساسیت پوستی
	Hibiscus Trionum L.	بستان گلی- خواصی	31⁰56'71"N 54⁰43'49"E	گل‌ها و برگ: مقوی معده ، مدر و برطرف کننده خارش و اگزما
	Malva sylvestris L.	پنیرک خبازی- گل خواصی	31⁰56'67"N 54⁰44'11"E	گل و برگ: ملین، خلط آور، کاهنده التهابات سرماخوردگی در استعمال خارجی: درمان خارش و گزیدگی حشرات، صفرا بر
Papaveraceae	*Glaucium oxylobum* Boiss & Buhse.	شقایق زرد- شقایق زرد	31⁰37'94"N 54⁰35'17"E	اندام‌های هوایی و بذر: کاهنده فشار خون، ضد سرفه
Plantaginaceae	*Plantago lanceolata* L.	باهنگ سرنیزه‌ای- بارهنگ	31⁰56'61"N 54⁰42'19"E	دانه و برگ: مسهل، مدر و درمان نیش حشرات و ورم لوزه‌ها
	Plantago major L.	بارهنگ بزرگ- بارهنگ پهن	31⁰57'59"N 54⁰41'83"E	دانه و برگ: ضد التهاب گوارش و یبوست، بندآورنده خون بواسیر
Poaceae	*Agropyron repens* (L.) P. Beauv.	قیاق- مرغ	31⁰50'28"N 54⁰30'77"E	ریشه و بذر: ضد حبس بول، تقویت کبد، ضد سنگ مثانه
	Avena sativa L.	یولاف - جو دوسر	31⁰53'23"N 54⁰42'39"E	بذر: ضدالتهاب، مقوی گوارش و قلب
	Cynodon dactylon (L.) Pers.	مرغ- مور	31⁰53'21"N 54⁰44'32"E	همه اندام‌های گیاه: درمان خون ریزی دماغ و ادرار، کاهنده قاعدگی و ترشحات زنانه، مدر، اشتهاآور،
Polygonaceae	*Polygonum aviculare* L.	هفت بند- هفت بند	31⁰57'81"N 54⁰42'16"E	سرشاخه: ضد اسهال
	Rumex obtusifolius L.	ترشک- ترشوک	31⁰57'92"N 54⁰41'70"E	بخش‌های هوایی: ملین، ضد ادم، بواسیر، اگزما، آبسه و زخم
Portulacaceae	*Portulaca oleracea* L.	خرفه- قُلفه	31⁰56'71"N 54⁰43'55"E	برگ و ساقه: برطرف کننده التهاب، ضد انگل، ضد قاعدگی، ضد زردی، اشتها آور، مدر، ضد تاول و میخچه
Resedaceae	*Reseda lutea* L.	ورث- ورث	31⁰32'51"N 54⁰22'69"E	ریشه: ضدکرم، مقوی معده
Rosaceae	*Cerasus mahaleb* L.	محلب- آلبالو وحشی	31⁰50'11"N 54⁰32'87"E	چوب و مغز دانه: ضد قولنج کبدی و کلیوی، معرق و ضد کمر درد
Scrophulariaceae	*Verbascum songaricum* schrenk ex fisch and C.A.May.	گل ماهور- خرگوشی	31⁰50'88"N 54⁰26'92"E	گلها: خلط آور، درمان کننده بواسیر
	Veronica Anagallis-aquatica L.	سیزاب - سیزاب	31⁰50'01"N 54⁰33'89"E	اندام‌های هوایی: قابض و مدر
Solanaceae	*Datura innoxia* Miller.	تاتوره- تاتوره	31⁰55'40"N 54⁰24'83"E	برگ: ضد درد، خلط آور، ضد سرفه، ضد شوره سر
	Datura stramonium L.	تاتوره- تاتوره	31⁰54'59"N 54⁰45'25"E	برگ و دانه: مسکن، مخدر
	Hyoscyamus nutans Schonbeck-Temesy	بنگ دانه- بنگ	31⁰49'58"N 54⁰22'29"E	برگ و گل: مخدر، ضد درد
	Lycium depressum Stocks.	دیو خار- خار کوه	31⁰53'01"N 54⁰23'39"E	برگها: ضد اسپاسم، ضد درد قاعدگی و پروستات

	Solanum nigrum L.	تاجریزی- انگور توره	31⁰56'69"N 54⁰20'16"E	اندام‌های هوایی: ضد درد، ضد تب، مدر، مسهل
Zygophyllaceae	*Fagonia bruguieri* DC.	اسفند رومی- اسفندک	31⁰58'51"N 54⁰41'47"E	برگ و سرشاخه: مدر و مقوی
	Peganum harmala L.	اسفند- اسپند	31⁰55'91"N 54⁰25'09"E	دانه: درمان آسم، یرقان، ضد کرم، ضد تشنج، ضد قاعدگی و قی آور
	Tribulus terrestris L.	خارخسک- خارخسوک	31⁰56'97"N 54⁰44'48"E	میوه: مدر، مسکن، ملین

** نام تیره‌ها بر اساس رده بندی کرانکوئیست است.*

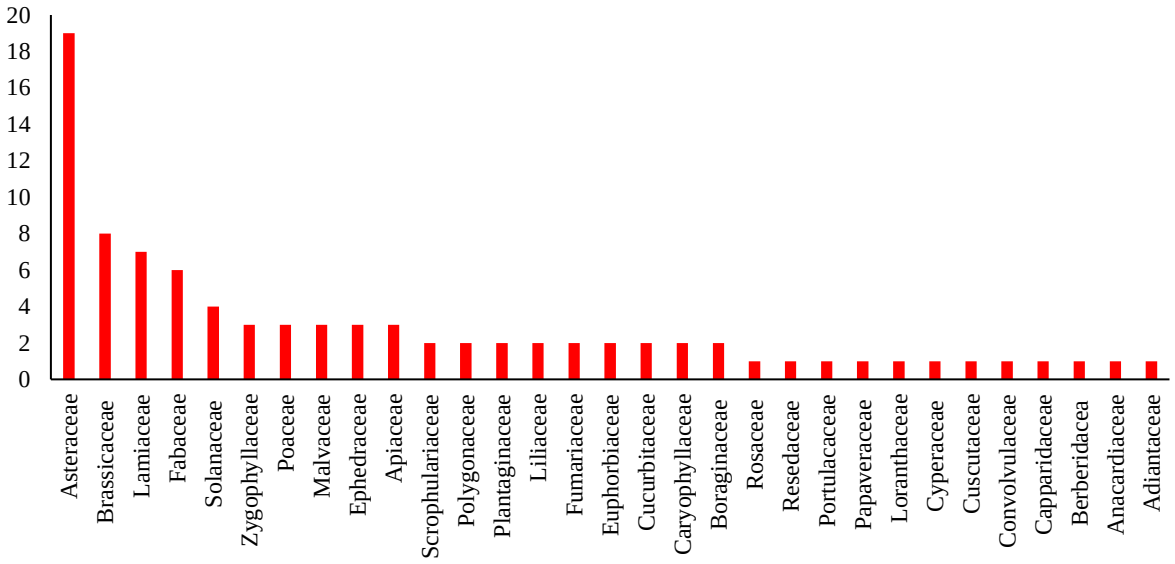

شکل ۳. تیره‌های گیاهی براساس تعداد گونه‌های دارویی خودرو جمع‌آوری شده

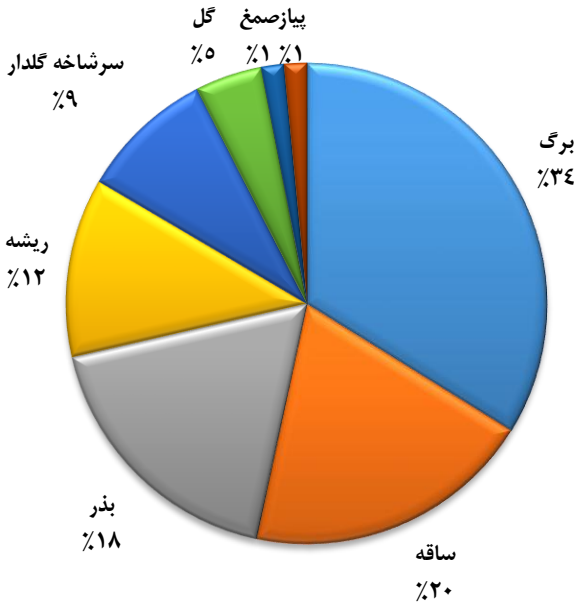

شکل ٤. بخش‌هایی از گیاهان دارویی که بیشترین استفاده را داشته‌اند

شکل ۵. منتخبی از تصاویر گونه‌های دارویی جمع آوری شده در منطقه

بحث

نسل بشر طی قرون متمادی با بهره‌گیری از دانش بومی توانسته به گونه‌ای موفق در تسخیر اقلیم‌های مختلف تبدیل شود، دانش بومی بشر در زمینه‌های مختلفی مانند گیاه‌شناسی، جانورشناسی، پزشکی، بوم شناسی، کشاورزی، دامداری، صنایع دستی و... که همگی حاصل تلاش برای زندگی پایدار در محیط زیست است، جلوه‌گر شده است (Frouzeh et al., 2014)، در بسیاری از نقاط جهان به ویژه نقاط دور افتاده ابعاد مختلف زندگی جوامع محلی زندگی خود را بر پایه منابع طبیعی، تجربیات و باورهای خود که همگی برآمده از تلاش برای معیشت پایدار است، استوار نموده‌اند که در نهایت این دانش‌ها به بخشی از سرمایه آن جامعه تبدیل می‌شـود (Mirdeilami et al., 2014; Mardaninejhad and Vazirpour, 2012). این سـرمایه ارزشـمند به دلیل رشـد تکنولوژی و کاهش ارتباط بین نسل‌ها به سرعت در حال نابودی ناشی از فراموشی و توقف انتقال سینه به سینه آن است. از

این‌رو انجام مطالعات دانش بومی تا پیش از نابودی این دانش‌ها بسیار حائز اهمیت است (Minaeifar et al., 2021). لذا تحقیق حاضر با این هدف صورت پذیرفت. در بین گیاهان جمع‌آوری شده تیره کاسنیان (Asteraceae) بیشترین گونه را به‌خود اختصاص داده است به‌نحوی که بیش از یک پنجم گونه‌های شناسایی شده متعلق به این تیره است. فراوانی گونه‌های تیره کاسنیان می‌تواند به علت برخی از ویژگی‌های ریخت شناسی، تشریحی و فیزیولوژی خاص این تیره، مانند تولید بذرهای فراوان و کوچک با قدرت انتشار بالا، وجود خار و متابولیت‌های ثانویه بازدارنده چرای دام و همچنین سازش‌پذیری بالای گونه‌های این تیره با شرایط مناطق خشک و نیمه خشک کوهستانی باشد (Nouri et al., 2018). علاوه بر این فشار ناشی از بهره‌برداری و چرای بیش از حد دام به‌دلیل حضور روستاهای متعدد در این منطقه نیز می‌تواند از دیگر دلایل فراوانی نسبی گیاهان تیره کاسنی در این منطقه باشد. تیره شب بو دومین تیره از نظر تعداد گونه در این منطقه بود. ویژگی خاص اکثر گونه‌های این تیره مانند تولید بذرهای فراوان، طول دوره زندگی کوتاه به نحوی که در اندک زمان فصول بارندگی امکان رشد و تکمیل چرخه حیاتی خود را دارند می‌تواند از جمله عوامل مؤثر در وفور گونه‌های این تیره در این منطقه باشد، سومین تیره از نظر تعداد گونه در این منطقه تیره نعنائیان است. حضور گونه‌های تیره Lamiaceae می‌تواند به‌دلیل تحمل نسبتاً بالای گونه‌های این تیره در مقابل گرما و خشکی باشد و همچنین گیاهان تیره نعنائیان به‌دلیل دارا بودن متابولیت‌های ثانویه معطر کمتر مورد توجه دام‌ها قرار می‌گیرند (Dehshiri et al., 2016). تحقیقات صورت گرفته در مناطق بیابانی و نیمه بیابانی دیگری که در کشور انجام شده نیز فراوانی بیشتر گونه‌های متعلق به این تیره‌ها را تأیید می‌نماید؛ طی مطالعه دانش بومی گیاهان دارویی منطقه سرایان استان خراسان جنوبی، ۱۳۳ گونه دارویی با استفاده محلی را شناسایی شده و اشاره شده که بیشترین تعداد گونه متعلق به تیره کاسنی، نعناعیان و گندمیان بوده است (Yari et al, 2021). طی پژوهش صورت گرفته در منطقه تفت استان یزد که به بررسی فلور، شکل زیستی، پراکنش جغرافیایی و دانش بومی گیاهان دارویی این منطقه پرداخته شده، ضمن شناسایی ۹۱ گونه گیاهی خودرو مشخص شده که تیره‌های کاسنی، نعناعیان، کرفسیان و شب بوییان بیشترین گونه را در این منطقه دارا هستند (Minaeifar et al. 2021). در مطالعه دانش بومی و گیاهان دارویی مراتع ارزوییه استان کرمان که انجام گرفته نیز بیان شده که از ۷۰ گونه دارویی متعلق به ۳۷ خانواده گیاهی شناسایی شده تیره نعناعیان با ۱۰ گونه در صدر تیره‌های گیاهی این منطقه قرار دارد (Amrollahi and Forouzeh, 2020). براساس نتایج این تحقیق بیشترین استفاده از گیاهان دارویی در دانش بومی مهریز برای درمان ناراحتی‌های گوارشی، تنفسی و مسکن بوده است و همچنین برگ و اندام‌های هوایی گیاهان دارویی به نسبت سایر اندام‌های گیاهی بیشتر مورد استفاده قرار می گیرد. این نتایج با نتایج تحقیقات متعددی در این زمینه همسو است؛ از جمله در تحقیق صورت گرفته تحت عنوان مطالعه دانش بومی جوامع محلی شمال استان فارس در سال ۱۴۰۱، بیان نموده شده که بیشترین کاربرد درمانی گونه‌های شناسایی شده مربوط به مشکلات گوارشی بوده و بیشترین بخش مورد استفاده از گونه‌های شناسایی شده نیز برگ آنها اعلام شده است (Safaeian and Niknam, 2022)، تحقیق دیگری روی دانش بومی و مصارف گیاهان دارویی سیستان و بلوچستان نیز نشان می‌دهد از بیست گونه دارویی پرکاربرد محلی بیشترین استفاده در درمان مشکلات گوارشی و تسکین درد و کوفتگی است (Didehvar et al., 2021)، در پژوهشی تحت عنوان گیاهان دارویی دارای کاربردهای درمانی در جوامع بومی مستقر در دامنه سبلان بیان شده است که بیشترین مصرف دارویی گیاهان این منطقه در درمان بیماری‌های گوارشی، بیماری‌های عفونی و کاهش التهاب و درد می‌باشد (Sabzi nojedeh et al., 2021). در بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی سجاسرود استان زنجان نیز ضمن معرفی ۵۳ گونه دارویی، بیشترین کاربرد درمانی آنها در درمان مشکلات گوارشی گزارش شده است (Saadatpour et al., 2018)، در تحقیقی تحت عنوان شناسایی و بررسی اتنوبوتانی از گیاهان دارویی مراتع زبرخان شهرستان نیشابور ضمن معرفی هفتاد گونه دارویی از بیست و نه تیره گیاهی اذعان شده که بیشترین بخش مورد استفاده این گیاهان اندام‌های هوایی بوده و بیشترین علت مصرف آنها درمان مشکلات گوارشی و سرماخوردگی می‌باشد (Hosseini et al., 2019).

تحقیقات در زمینه جغرافیای گیاهان دارویی و دانش بومی مناطق مختلف یک منطقه برای ارزیابی و شناسایی گیاهان دارویی به عنوان ذخایر ملی ضروری می‌باشد. در این مقاله به گیاهان دارویی کشت شده اشاره‌ای نشده است تا صرفاً منابع دارویی بکر شهرستان که بدون دخالت و حمایت انسانی رشد می‌نمایند مشخص گردد؛ تنوع گونه‌های دارویی خودرو در شهرستان مهریز که

در منطقه‌ای بیابانی واقع شده است نشان می‌دهد که چه پتانسیل عظیمی در مورد منابع دارویی گیاهی در کل کشور وجود دارد، خوشبختانه اخیراً به دلیل توجه به دانش بومی، مقالات منتشر شده متعددی در مورد دانش بومی و گیاهان دارویی مناطق مختلف کشور به چشم می‌خورد، گیاهان بومی هر منطقه، ذخایر وراثتی آن منطقه محسوب می‌شوند و به دلیل دارا بودن صفات مطلوبی چون مقاومت به آفات و بیماری‌ها و سازگاری به شرایط محیطی به عنوان ذخیره‌های دارویی و غذایی قابل اتکا به‌حساب می‌آیند. استفاده از ظرفیت‌های بومی و خدادادی به صورت اصولی و حساب شده می‌تواند زمینه ساز دستیابی به توسعه پایدار در همه زمینه‌ها از جمله دارو و درمان باشد (Emadi and Amiri, 2002) که در این خصوص جمع‌آوری اطلاعات مربوط به دانش بومی گیاهی و طب سنتی محلی اقوام مختلف ایران از اهمیت خاصی برخوردار است. این پژوهش و پژوهش‌های دیگری از این دست، می‌توانند زمینه ساز ورود منابع دارویی سنتی به عرصه درمان باشند و همچنین می‌توانند منجر به برنامه‌ریزی صحیح زیست محیطی شوند تا با رعایت اصول برداشت از منابع طبیعی علاوه بر حفاظت از تنوع گونه‌های گیاهی زمینه بهره‌برداری پایدار از این منابع ارزشمند فراهم آید.

منابع

اسدی، مصطفی؛ معصومی، علی اصغر؛ مظفریان، ولی اله؛ و خاتم ساز، محبوبه (۱۳۶۷-۱۳۹۳). فلور ایران، جلد ۱-۷۷. انتشارات مؤسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع کشور.

امراللهی، علی رضا؛ و فروزه، محمد رحیم (۱۳۹۹). شناسایی و معرفی برخی گیاهان دارویی در مراتع ارزوییه، کرمان، ایران. *مجله علوم پزشکی دانشگاه قم*، ۱۴ (۱۰)، ۵۳-۶۵.

امیر احمدی، عاطفه؛ و قمری، فهیمه (۱۴۰۲). بررسی پرمصرف‌ترین گیاهان دارویی خریداری‌شده از عطاری‌های شهر سمنان به منظور شناسایی گیاهان نیازمند حفاظت. *پژوهش‌های زیست قوم شناختی و حفاظت*، ۱ (۱)، ۵۵-۴۴.

باغستانی، ناصر (۱۳۸۸). گزارش نهایی پروژه تحقیقاتی، جمع آوری و شناسایی گیاهان استان یزد و تشکیل هرباریوم. مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع یزد.

حسینی، مروارید؛ فروزه، محمدرحیم؛ و بارانی، حسین (۱۳۹۸). شناسایی و بررسی اتنوبوتانی برخی گیاهان دارویی در استان خراسان رضوی. *گیاهان دارویی*، ۱۸ (۷۰)، ۲۱۲-۲۳۱.

دهشیری، محمد مهدی؛ صفی‌خانی، کیوان؛ و مصطفوی، حسین (۱۳۹۵). رستنی آلپی بخشی از کوه الوند در استان همدان. *علوم زیستی گیاهی*، ۸ (۳۰)، ۸۹-۱۰۴.

دهواری، بهزاد؛ ریاحی نیا، نصرت؛ و محمودی توپکانلو، حسین (۱۳۹۸). شناسایی اقلام دانش بومی و ارائه الگوی مدیریت دانش طب بومی ناحیه مکران. *تعامل اطلاعات انسانی*، ۶ (۱)، ۸۹-۱۰۲.

رمضانی، مریم؛ و مینایی فر، امیرعباس (۱۳۹۵). اتنوبوتانی گیاهان دارویی در شهرستان فسا. *مجله طب سنتی اسلام و ایران*، ۷ (۲)، ۲۲۱-۲۳۱.

زارع زاده، عباس؛ میروکیلی، سیدمحمد؛ و میرحسینی، علی (۱۳۸۶). معرفی فلور، شکل بیولوژیکی و پراکندگی گیاهان جغرافیایی گیاهان دره دم گاهان مهریز (استان یزد). *پژوهش و سازندگی*. ۷۴، ۱۲۹-۱۳۷.

زارعی، غلامرضا؛ اسدی، مصطفی؛ و معصومی، علی اصغر (۱۳۸۷). معرفی فلور، شکل بیولوژیکی، رویشگاه و پراکندگی جغرافیایی گیاهان کویری ابرکوه در استان یزد. *پژوهش و سازندگی*، ۲۱ (۴)، ۲۸-۳۸.

سبزی نوجده، محسن؛ امانی، مینا؛ یونسی حمزه خانلو، مهدی؛ بدری، لیلا؛ فتحی زاده، امید؛ و شیدای کرکج، اسماعیل (۱۴۰۰). گیاهان دارویی با کاربردهای درمانی در جوامع بومی واقع در کوهپایه‌های سبلان (مطالعه موردی: شهرستان مشگین شهر، استان اردبیل). *مرتع و آبخیزداری*، ۷۴ (۳)، ۵۲۹-۵۴۲.

سعادت پور، مسلم؛ بارانی، حسین؛ عابدی سروستانی، احمد؛ و فروزه، محمدرحیم (۱۳۹۷). بررسی قوم‌بوتانیکی گیاهان دارویی شهرستان سجاسرود (استان زنجان). *گیاهان دارویی*، ۸ (۳)، ۱۸۵-۱۹۳.

صادقلو، طاهره؛ و عزیزی دمیرچیلو، عبداله (۱۳۹۴). بررسی تأثیر دانش بومی بر توسعه پایدار کشاورزی (مطالعه موردی، نوار گوگ در بیله سوار). *تحقیقات روستایی*، ۶ (۲)، ۳۸۹-۴۱۰.

صفائیان، روجا؛ و نیکنام سیمکانی، الهه (۱۴۰۱). اتنوبوتانی گیاهان دارویی در میان جوامع محلی شهرستان های شمالی استان فارس. *اکوسیستم‌های طبیعی ایران*، ۲، ۸۸-۱۰۹.

عمادی، محمد حسین؛ و امیری اردکانی، محمد (۱۳۸۱). تلفیق دانش بومی و دانش رسمی یک ضرورت در ایجاد توسعه پایدار کشاورزی است. *اقتصاد و توسعه کشاورزی*، ۱۰ (۳۷)، ۱۱-۳۶.

عمادی، محمد حسین؛ و عباسی، اسفندیار (۱۳۷۷). دانش بومی در توسعه پایدار روستاها: چشم انداز بلندمدت در یک منطقه جدید. *روستا و توسعه*، ۲ (۱)، ۱۷-۵۴.

فروزه، محمد رحیم؛ حشمتی، غلامعلی؛ و بارانی، حسین (۱۳۹۵). بررسی دانش تهیه غذا با استفاده از گیاهان خوراکی. *دانش بومی ایران*، ۴ (۹)، ۲۹-۱۰۹.

قلی پور، عباس؛ قربانی نوهوجی، مجید؛ رسولی، نسیم؛ و حبیبی، میثم (۱۳۹۳). بررسی اتنوبوتانیکی گیاهان دارویی دهستان زرم رود نکا (استان مازندران). *گیاهان دارویی*، ۱۳ (۵۲)، ۱۰۱-۱۲۱.

مردانی نژاد، شاهین؛ و وزیرپور، منصوره (۱۳۹۱). بررسی اتنوبوتانی ۱۳۵ گیاه دارویی توسط مردم مبارکه استان اصفهان. *گیاهان دارویی*، ۲، ۲۹-۱۱۱.

مظفریان، ولی اله (۱۳۷۷). فرهنگ نام گیاهان ایران. تهران: انتشارات فرهنگ معاصر.

مظفریان، ولی اله؛ میروکیلی، سیدمحمد؛ و برزگری، غلامرضا (۱۳۷۹). فلور استان یزد. چاپ اول، مؤسسه انتشارات یزد.

میردیلمی، زهره؛ حشمتی، غلامعلی؛ و بارانی، حسین (۱۳۹۴). مطالعه اتنوبوتانی و اتنواکولوژی گونه‌های گیاهی دارویی (مطالعه موردی: مراتع کیچیک در شمال شرق استان گلستان). *دانش بومی*، ۱، ۱۲۵-۱۵۰.

مینایی فر، امیرعباس؛ دهقانپور فراشاه، سعیده؛ و میرزاده واقفی، سعیده سادات (۱۳۹۹). مطالعات فلورستیک، اشکال زیستی، کوروتیپ و اتوبوتانی گیاهان دارویی در شهرستان تفت. *زیست شناسی کاربردی*، ۳۳ (۴)، ۱۳۱-۱۴۸.

نوری، سعید؛ سپهری، علی؛ بارانی، حسین؛ و فدایی، فرزانه (۱۳۹۷). بررسی فلور، فرم بیولوژیکی و عناصر رویشی گیاهان در منطقه گذار ایران و مناطق پوشش گیاهی تورانی و کویری- بومی استان سیستان و بلوچستان. *تحقیقات گیاهی*، ۳۱ (۲)، ۳۷۳-۳۸۱.

یاری، رضا؛ دارابی محبی، محمد علی؛ فتحی، تکتم؛ و میرمیران، سیده محبوبه (۱۴۰۰). بررسی دانش بومی و مصارف سنتی برخی گیاهان دارویی در شهرستان سرایان استان خراسان جنوبی. *فناوری گیاهان دارویی و معطر ایران*، ۴ (۱)، ۱۳۶-۱۱۴.

References

Amirahmadi, A., & Ghamari, F. (2023). Evaluation of the most commonly used medicinal plants purchased from the traditional markets of Semnan city, in order to identify plants that need protection. *Ethnobiology and Conservation*, *1*(1), 44-55. (in Persian)

Amrollahi, A. R., & Forouzeh, M. R. (2020). Identification and Introduction of Some Medicinal Plants in Orzuiyeh Rangelands, Kerman, Iran. *Qom University Mededical Science Journal*, *14*(10), 53-65. (in Persian)

Assadi, M., Maassoumi, A. A., Khatamsaz, M., & Mozaffarian, V. (1990 – 2013). *Flora of Iran* (Vol. 1-77, p. 5730). Tehran: Research Institute of Forests and Rangeland Press. (in Persian)

Baghestani, N. (2009). Final report of research project, collection and identification plants of Yazd province and formation a Herbarium. Agricultural and Resourse research center of Yazd. (in Persian)

Davis, P. H. (1965 – 1985). *Flora of Turkey* (Vol. 1-11, p. 7789). Edinburgh: Edinburgh University Press.

Dehshiri, M., Safikhani, K., & Mostafavi, H. (2016). Part of Alvand Mountain in Hamadan province. *Iranian Plant Biology*, *8*(30), 89-104. (in Persian)

Dehvari, B., Riyahinia, N., & Mahmodi Topkanloo, H. (2019). Identification of indigenous knowledge items and presenting the knowledge management model of indigenous medicine in Makran district. *Human Information Interaction*, *6*(1), 89-102. (in Persian)

Didehvar, M., Ebadi, M., Hasanbarani, M., & Rahimi, R. (2021). Study of indigenous knowledge and traditional uses of some medicinal plants in Baluchestan region of Iran. *Journal of Islamic and Iranian Teraditional Medicin*, *12*(3), 233-246. (in Persian)

Emadi, M. H., & Abbasi, A. (1998). Indigenous knowledge in the sustainable development of villages: a longterm perspective in a new area. *Village and Development*, *2*(1), 17-54. (in Persian)

Emadi, M. H., & Amiri Ardakani, M. (2002). The combination of indigenous knowledge and formal knowledgeis a necessity in establishing sustainable agricultural development. *Agricultural Economics and Development*, *10*(37), 11-36. (in Persian)

Frouzeh, M. R., Heshmati, Gh., & Barani, H. (2014). Investigation on the knowledge of food preparation using edible plants. *Iranian Journal of Indigenous Knowledge*, *4*(9), 109-29. (in Persian)

Ghahraman, A. (1978). *Flore de l'Iran* (Vol. 1- 26. p. 3250). Société nationale pour la conservation des resources naturelles de l'environnement humainavec la collaboration de l'Universite de Tehran. (in Persian)

Gholipour, A., Ghorbani Nohooji, M., Rasuli, N., & Habibi, M. (2014). An ethnobotanical study on the medicinal plants of Zarm-rood Rural District of Neka (Mazandaran Province). *Journal of Medicinal Plants*, *13*(52), 101-121. (in Persian)

Gouchani, R. (2004). Study of flora and plant communities in Khezrabad region in Yazd province. Payamenoor University. Department of Biology. Payamenoor University. Tehran. Iran.

Hawkes, J. G., Maxted, N., & Ford-Lloyd, B. V. (2012). *The ex situ conservation of plant genetic resources*. Springer Science & Business Media.

Hosseini, M., Forouzeh, M., & Barani, H. (2019). Identification and investigation of ethnobotany of some medicinal plants in Razavi Khorasan Province. *Journal of Medicinal Plants*, *18*(70), 212-231. (in Persian)

Jones, S. B., & Luch Singer, A. E. (2004). Plant systematic -principles and methods of classification-translated by Rahiminejad, M. R. Center of Academic Publication. Tehran, Iran.

Komarov, V. L., & Shishkin, B. K. (1963–1974). *Flora of the U.S.S.R.* (Vol. 1-32. 19500 p.). Translated by Landau, N., Lavoott, R., Blake, Z., & Behrman, L. Jerusalem: Keter and IPST Press.

Mardaninejhad, S. H., & Vazirpour, M. (2012). Study of ethnobotany of 135 medicinal plants by people of Mobarakeh in the Isfahan province. *Journal of Medicinal Herbs*, *2*, 111-129. (in Persian)

Martin, G. J. (1995). *Ethnobotany: A method manual*. London: Chapman and Hall.

Minaeifar, A. A., Dehghanpour Farashah, S., & Mirzadeh Vaghefi, S. S. (2021). Floristic, life forms, chorotype and ethobotanical studies of medicinal plants in the Taft County. *Applied Biology*, *33*(4), 131-148. (in Persian)

Mirdeilami, Z., Heshmati, Gh., & Barani, H. (2014). Study of ethnobotany and ethnoecology of medicinal plant species (Case Study: Kichik rangelands in North East Golestan province). *Journal of Indigenous Knowledge*, *1*,125-150. (in Persian)

Mozaffarian, V. A. (1998). *Dictionary of Iranian plant names*. Tehran: Farhang Moaser Publishing. (in Persian)

Mozaffarian, W., Mirokili, S. M., & Barzegari, Gh. (2000). *Flora of Yazd Province*. Yazd Publishing Institute. (in Persian)

Nouri, S., Sepehri, A., Barani, H., & Fadai, F. (2018). Investigation of flora, biological form and vegetative elements of plants in the transition region of Iran's and Turanian and desert-Indigenous vegetation areas in Sistan and Baluchestan province. *Journal of Plant Research*, *31*(2), 373-381. (in Persian)

Ramezani, M., & Minaifar, A. A. (2016). Ethnobotany of medicinal plants in Fasa city. *Journal of Traditional Medicine of Islam and Iran*, *7*(2), 221-231. (in Persian)

Saadatpour, M., Barani, H., Abedi, A., & Forouzeh, M. R. (2018). Ethnobotanical study of medicinal plants in Sejasroud (Zanjan province). *Journal of Medicinal Herbs*, *8*(3), 185-193. (in Persian)

Sabzi nojedeh, M., Amani, M., Younessi Hamzekhanlu, M., Badri, L., Fathizade, O., & Sheidai Karkaj, E. (2021). Medicinal plants with therapeutic uses in indigenous communities located in the foothills of Sabalan (Case study: Meshginshahr city, Ardabil province*). Journal of Range and Watershed Managment*, *74*(3), 529-542. (in Persian)

Sadeghloo, T., & Azizi Demirchilo, A. (2015). Assessment of the effect ofindigenous knowledge on sustainable agricultural development (Case Study, Gogh Tape in Bile Savar). *Journal of Rural Research*, *6*(2), 389-410. (in Persian)

Safaeian, R., & Niknam Simkani, E. (2022). Ethnobotany of medicinal plants among the northern counties local communities of Fars province. *Natural Ecosystems of Iran*, *2*, 88-109. (in Persian)

Tene, V., Malagon, O., Finzi, P. V., Vidari, G., Armijos, C., & Zaragoza, T. (2007). An ethnobotanical survey of medicinal plants used in Loja and ZamoraChinchipe, Ecuador. *Journal of Ethnopharmacology*, *111*, 63-81.

Yari, R., Darabi, M. A., Fathi, T., & Mirmiran, M. (2021). Study of indigenous knowledge and traditional uses of some medicinalplants in Sarayan township of South Khorasan province. *Technology of Medicinal and Aromatic Plants of Iran*, *4*(1), 136-114. (in Persian)

Zareei, G. R., Assadi, M., & Masomi, A. A. (2008). Introduction of flora, biological form, habitat and geographical distribution of Abarkooh desert plants in Yazd province. *Journal of Research and Construction*, *21*(4), 28-38. (in Persian)

Zarezadeh, A., Mirvakili. S. M., & Mirhosseini, A. (2007). Introduction of flora, biological form and distribution geographical plants of Dam gahan mehriz valley plants (Yazd province). *Journal of Research and Construction*. *74*,129-137. (in Persian)